

УДК 330.190.2 :631.6

CHARACTERISTICS OF STATE DEBT SECURITY INDICATORS IN THE CONTEXT OF MANAGEMENT FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Shilo Zh.S. / Шило Ж.С.

k.e.n., as. prof. / к.е.н., доцент

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Soborna, 11, 33028

Національний університет водного господарства та природокористування,

Рівне, Соборна, 11, 33028

Анотація. В статті проаналізований рівень боргової безпеки держави в умовах трансформаційних процесів в економіці. Автором розкриті теоретико-методологічні засади формування та оцінювання боргової безпеки, виділені основні її загрози та небезпеки, систематизовані та проаналізовані їх значення для України. Проведено оцінку рівня боргової безпеки, запропоновані напрями покращення управління державним боргом та оптимізація боргової безпеки.

Ключові слова: боргова безпека, управління фінансово-економічною безпекою, індикатори стану боргової безпеки, державний та гарантований державою борг, середньозважена дохідність ОВДП.

Вступ.

В умовах нестабільності економічних і політичних реалій у суспільстві, рівень боргової безпеки держави є однією з найважливіших складових фінансово-економічної безпеки. Це своєрідний індикатор і критерій ефективної зовнішньо та внутрішньо економічної діяльності держави. Без забезпечення необхідного рівня боргової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед Україною.

Проблемами боргової безпеки, визначенням її індикаторів та вдосконаленням методики оцінки їх рівня займалися такі вітчизняні вчені: Т. Боголіб, О. Василик, І. Запатріна, Л. Козарезенко, Г. Кучер, І. Лук'яненко, І. Луніна, В. Міщенко, В. Опарін, Г. П'ятаченко, В. Федосова, А. Чухно, С. Юрій та інші. Але, на наш погляд, незважаючи на всю важливість поставленого завдання оцінки стану боргової безпеки держави, відбувається нарощування боргового навантаження та зниження боргової стійкості, що потребує подальшого дослідження та удосконалення методології розрахунку інтегральних показників та підходів до оцінювання рівня боргової безпеки.

Метою даного дослідження є розкриття теоретико-методологічних засад формування та оцінювання боргової безпеки держави, виокремлення основних загроз, систематизація та аналіз їх значень для України з точки зору наближеності до встановлених критичних меж, розробка можливих рекомендацій щодо удосконалення системи індикаторів боргової безпеки та їх критичних значень стосовно сучасних реалій.

Основний текст.

В умовах трансформації економічних та політичних процесів, боргова безпека розглядається як складова економічної та фінансової безпеки держави. Ключовим показником, при розкритті сутності боргової безпеки є державний

борг. Обсяг державного боргу та його структура значною мірою визначають рівень боргового навантаження та стан платоспроможності країни. Загалом, існує багато показників для виміру боргового навантаження, однак основоположним є відношення боргу до ВВП.

Слід зазначити, що за Маастрихтськими критеріями, які встановлено для країн-членів Європейського Союзу, відношення державного боргу до ВВП не має перевищувати 60 %. Визначення та аналіз показників боргової безпеки України неможливо розглядати без прив'язки стану державного і гарантованого державою боргу. Дані для аналізу стану та структури державного і гарантованого боргу відображено в (табл.1).

Таблиця 1

**Динаміка державного та гарантованого державою боргу України
за 2015-2019 роки, млрд. грн.**

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Державний та гарантований державою борг	1572,18	1992,81	2141,67	2168,63	1998,28
<i>Державний борг</i>	1334,27	1650,83	1833,71	1860,50	1761,37
Внутрішній борг	508,00	670,65	754,00	761,09	829,50
Зовнішній борг	826,27	980,19	1079,71	1099,41	931,87
<i>Гарантований державою борг</i>	237,91	278,98	307,96	308,13	236,91
Внутрішній борг	21,46	19,08	13,28	10,32	9,56
Зовнішній борг	216,45	259,89	294,68	297,81	277,35
Державний зовнішній борг	1042,72	1240,08	1374,99	1397,22	1159,22
Валовий зовнішній борг, млрд. дол.	118,73	113,52	116,58	114,71	119,95

Джерело: складено автором за [4, 5]

Аналізуючи показники табл.1, ми бачимо, що порівнюючи 2019 рік з попереднім загальна сума державного та гарантованого державою боргу зменшилась на 170,35 млрд. грн. Враховуючи такі тенденції можливо відмітити певну позитивну динаміку. На це вплинуло, в першу чергу скорочення державного боргу у 2019 році на 0,06% та гарантованого державою боргу на 0,24%. Також відбулося зниження державного зовнішнього боргу в порівнянні з 2018 роком на 238 млрд. грн., але незважаючи на оптимістичні прогнози, валовий зовнішній борг держави збільшився в 2019 році і досяг 199,95 млрд. дол. За даними НБУ, зростання зовнішнього боргу відбулося переважно за рахунок збільшення зовнішніх зобов'язань приватного сектора економіки, що зросли на 4,4 млрд. доларів (до 69,7 млрд. доларів, або 47,8% від ВВП).

На основі вищевказаних даних, нами розраховано інтегральний показник боргової безпеки України за 2015-2019 роки (табл.2).

Таблиця 2

Інтегральний показник боргової безпеки України за 2015-2019 роки

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	79,4	81,0	71,8	60,9	51,7
Відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	48,0	48,9	46,1	39,3	30,1
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	12,45	9,12	10,47	17,79	18,04
Відношення обсягу офіц. міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	11,19	13,69	16,13	17,89	21,09
<i>Інтегральний показник боргової безпеки</i>	0,293	0,412	0,320	0,397	0,285

Джерело: складено автором за [4, 5]

Показник відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП у 2019 році має тенденцію до зниження і становить 51,7%, що нижче критичного значення (60%), це є свідченням проблем в частині боргової безпеки держави.

Щодо другого індикатору, то слід відзначити, що весь досліджуваний період цей показник перебував у критичному стані. При чому найбільш загрозливою була ситуація у 2018-2019 роках, коли він знизився до 30,1%. Експерти МВФ обґрунтували, що пороговою сумою зовнішнього боргу для держав з низьким і середнім рівнем доходів є 49,7% ВВП. Україна уже перетнула цей показник. Динаміка прискореного зростання державного боргу, порівняно зі зростанням ВВП, свідчить про збільшення державного попиту на внутрішні та зовнішні ресурси швидшими темпами, ніж відбувається економічний розвиток держави.

Третій індикатор середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку відображає, яким чином відсоткові ставки за державними облігаціями внутрішнього займу впливають на вартість обслуговування державних боргів. Він має негативне значення, адже показники з 2015 по 2019 рік перевищують критичне значення в середньому на 3,6 %. За аналізований період жоден з показників не мав оптимального значення, а перевищував поріг 11%, що свідчить про критичну ситуацію, оскільки занадто висока дохідність ОВДП підвищує вартість обслуговування державних боргів та створює додаткове навантаження на державний бюджет.

Показник відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу показує, якою мірою валовий зовнішній борг може бути профінансований за рахунок золотовалютних резервів. В цілому аналізуючи ситуацію з 2015 по 2018 роки, спостерігається незначне зростання значення показників, але всі вони є критичні, тому потребують відповідних заходів для подолання такого рівня та наближення до оптимального. Тільки в 2019 році цей показник перетнув критичну межу (20%) і склав 21,09%.

Розрахований таким чином інтегральний показник рівня боргової безпеки України вказує на її критичний стан та потребує негайних заходів щодо її нарощування.

Висновки.

В результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що оцінювання рівня боргової безпеки має здійснюватися з огляду на фактори, які обумовлюють нарощення державних боргів. Однак, вплив усіх факторів оцінити кількісно досить складно. Особливо це стосується їх якісної складової.

На нашу думку, вирішення існуючих проблем боргової безпеки неможливе лише інструментами боргової політики. Необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на зниження інфляції, зміцнення національної валюти (гривні), оптимізацію структури бюджетних видатків на принципах чітких грошово-кредитних обмежень, оптимізацію джерел та форм фінансування державного боргу, спрямування державних запозичень у сектор реальних інвестицій, стимулювання внутрішнього ринку та вітчизняних підприємств за допомогою фіскальних інструментів.

Загалом управління державним боргом і оптимізація боргової безпеки повинні стати одними з ключових завдань економічної політики держави, оскільки зменшення боргу держави означає зменшення залежності від кредиторів, що в свою чергу означає зростання не лише економічної, але і політичної незалежності держави.

Література:

1. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017–2019 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2017 р. № 905. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/>. (дата звернення: 15.03.2020).
2. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <http://cct.com.ua/>. (дата звернення: 15.03.2020).
3. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 15.03.2020).
4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>. (дата звернення: 15.03.2020).
5. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/>. (дата звернення: 15.03.2020).

References.

1. *On approval of the Medium-Term Strategy for Public Debt Management for 2017-2019: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 1, 2017 No. 905.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/>. (date of access: 03/15/2020).
2. *On approval of the Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine of October 29, 2013 № 1277.* URL: <http://cct.com.ua/>. (date of access: 03/15/2020).
3. *Official web-site of the State Statistics Committee of Ukraine.* URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (date of access: 03/15/2020).
4. *The official website of the Ministry of Finance of Ukraine.* URL: <http://www.minfin.gov.ua/>. (date of access: 03/15/2020).

5. The official website of the National Bank of Ukraine. URL: <http://www.bank.gov.ua/>. (date of access: 03/15/2020).

Abstract. *The realities of Ukraine's debt policy show an increase in the debt of the state, both domestic and foreign. Significant debt dependency can endanger national security, including its financial security and debt security components. The purpose of this study is to unveil the theoretical and methodological foundations of forming and assessing the debt security of the state, to identify the main threats, to systematize and analyze their values for Ukraine in terms of approximation to the established critical limits, to develop possible recommendations for improving the system of debt security indicators and their critiques modern realities. The state debt security level has been assessed and directions for improving public debt management and debt security optimization have been proposed. In general, public debt management and the optimization of debt security should become one of the key tasks of the state's economic policy, since reducing the debt of the state means reducing dependence on creditors, which in turn means increasing not only economic but also political independence of the state.*

Keywords: *debt security, financial and economic security management, debt security indicators, public and government guaranteed debt, average weighted yield of T-bills.*

Стаття відправлена: 07.04.2020 р.

© Шило Ж.С.